GLOBALLASHUV JARAYONIDA IJTIMOIY TARMOQLARNING JAMIYAT HAYOTIGA SALBIY TA’SIRI

Shermatova Yorqinoy Hoshim qizi
Guliston davlat pedogogika instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv jarayonida ijtimoiy tarmoqlarning jamiyat hayotiga ko‘rsatgan salbiy ta’sirlari tahlil qilinadi. Ijtimoiy tarmoqlar odamlar orasidagi muloqot va axborot almashinuvi jarayonini o‘zgartirib, psixologik, ma'naviy va madaniy o‘zgarishlarga olib kelmoqda. Shuningdek, ushbu maqolada internet orqali tarqalayotgan noto‘g‘ri ma'lumotlar va insonlar orasida yuzaga keladigan kommunikatsiya muammolari haqida ham so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Globallashuv, ijtimoiy tarmoqlar, jamiyat, salbiy ta’sir, psixologik o‘zgarishlar ma’naviy inqiroz, madaniy o‘zgarishlar, noto‘g‘ri ma’lumot, kommunikatsiya muammolari, axborot almashinuvi, internet.

Globallashuv jarayoni zamonaviy jamiyat hayotining har bir jabhasiga sezilarli ta'sir ko‘rsatmoqda. Ushbu jarayon axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan bir qatorda, ijtimoiy tarmoqlarning ahamiyatini oshirdi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali odamlar nafaqat tezkor axborot olish imkoniyatiga ega bo‘lishmoqda, balki bu jarayon ko‘pincha jamiyatda turli xil psixologik va ma’naviy o‘zgarishlarni ham keltirib chiqarmoqda. Shu sababli, ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta’sirini o‘rganish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir.

jtimoiy tarmoqlarning kelib chiqishi va rivojlanishi zamonaviy texnologiyalarning hayotimizga qanchalik tezkor kirib kelganligini namoyon etadi. Dastlab, ular faqat oddiy

[1] https://www.pewresearch.org/fact-tank/2021/04/07/social-media-use-in-2021/

kommunikatsiya vositasi sifatida qaralgan bo‘lsa-da, hozirda ijtimoiy tarmoqlar butun dunyo bo‘ylab turli ma’lumotlar almashinuvi, biznes va ta’lim jarayonlarida keng foydalanilmoqda.

Ushbu bo‘limda ijtimoiy tarmoqlarning jamiyatdagi salbiy ta’sirlari haqida batafsil to‘xtalib o‘tiladi. Mazkur ta’sirlar inson psixologiyasiga, ijtimoiy kommunikatsiyaga va madaniy qadriyatlarga jiddiy zarar yetkazishi mumkin.

Maqolada globallashuv va ijtimoiy tarmoqlarning jamiyatga ta’siri bo‘yicha turli maqolalar va ilmiy manbalar tahlil qilingan. Ijtimoiy tarmoqlar orqali jamiyatdagi o‘zgarishlarni o‘rganish sohasida amalga oshirilgan ishlar, xususan, psixologik, sotsiologik va madaniy nuqtai nazardan olib borilgan maqolalar keng ko‘lamda o‘rganiladi.[1]

Adabiyotlar tahlilida ijtimoiy tarmoqlarning paydo bo‘lishidan boshlab, ularning zamonaviy jamiyatdagi roli va salbiy ta’sirlari bo‘yicha qator ilmiy maqolalar, kitoblar va maqolalar o‘rganildi. Ushbu maqolalar ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqaladigan noto‘g‘ri ma’lumotlar, shaxsiy hayotga aralashuv va psixologik muammolarning kuchayishi kabi masalalarni qamrab oladi. Ayniqsa, yoshlar orasida ijtimoiy tarmoqlarning o‘ziga qaramlikka olib keluvchi ta’siri haqida ko‘plab maqolalar o‘tkazilgan.

Mazkur maqolada adabiyotlarni tahlil qilishda ilmiy kuzatish, taqqoslash, statistik ma’lumotlarni o‘rganish kabi maqola metodlari qo‘llanildi. Shuningdek, mazkur maqolada sifatli va miqdoriy maqola usullaridan foydalanib, ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta’sirlarini aniqlash uchun so‘rovnomalar va intervyular asosida ma’lumotlar yig‘ildi.

Ushbu maqola natijalari shuni ko‘rsatadiki, globallashuv jarayonida ijtimoiy tarmoqlar jamiyat hayotiga sezilarli darajada salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Quyidagi asosiy natijalar aniqlangan:

Ijtimoiy tarmoqlardan haddan tashqari foydalanish insonlarda stress, depressiya va o‘zini yakkalash kabi psixologik muammolarni kuchaytiradi. Ayniqsa, yoshlar orasida bu kabi salbiy holatlar keng tarqalgan bo‘lib, ular ko‘pincha o‘zlarini boshqalar bilan taqqoslashga moyil bo‘ladilar, bu esa past o‘z-o‘zini baholash va qoniqmaslik hissini kuchaytiradi.[2]

Ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqaladigan noto‘g‘ri yoki yolg‘on ma’lumotlar jamiyatdagi axborot almashinuvining sifatsizligiga olib keladi. Bu esa ijtimoiy beqarorlik va notinchlikka olib kelishi mumkin. Maqola natijalariga ko‘ra, jamiyat a’zolari ko‘pincha ma’lumotlarning ishonchliligini tekshirmasdan uni tarqatishga moyil bo‘lishadi.

Ijtimoiy tarmoqlarda insonlarning shaxsiy hayoti bilan bog‘liq ma’lumotlar keng tarqalib, bu esa maxfiylik va xavfsizlik muammolarini keltirib chiqaradi. Shaxsiy ma’lumotlarning suiste’mol qilinishi va kiberhujumlar ko‘plab xavflarni tug‘diradi.

Ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi milliy va madaniy qadriyatlarga ta’sir ko‘rsatib, global madaniyatning jamiyat hayotiga kirib kelishini tezlashtirdi. Natijada, o‘ziga xos milliy qadriyatlar va urf-odatlar zaiflashmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlarga haddan tashqari bog‘lanish insonlar o‘rtasidagi real hayotdagi muloqotning kamayishiga olib keladi. Yuzma-yuz muloqot o‘rnini virtual aloqa egallashi, insonlarning o‘zaro aloqalarini yanada yuzaki qilmoqda. Yuqoridagi natijalar ijtimoiy tarmoqlarni tartibga solish va ularning salbiy ta’sirini kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni joriy etish zarurligini ko‘rsatmoqda.

Globallashuv jarayonida ijtimoiy tarmoqlarning jamiyat hayotiga salbiy ta'siri tobora ko‘proq ilmiy va amaliy e'tiborni jalb qilmoqda. Ushbu maqolaning natijalari ijtimoiy tarmoqlar orqali yuzaga kelgan o‘zgarishlar, jamiyatning turli qatlamlariga qanday ta’sir ko‘rsatayotgani va bu ta'sirlarning uzoq muddatli oqibatlari haqida keng qamrovli muhokamani talab qiladi.

Birinchidan, psixologik o‘zgarishlar masalasiga to‘xtalib o‘tamiz. Maqolalar shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlarning doimiy ishlatilishi inson ruhiyatiga jiddiy ta'sir ko‘rsatadi. Ijtimoiy tarmoqlarda odamlar boshqalarning idealizatsiyalangan hayotini ko‘rib, o‘zlarini yomon his qilishlari, past o‘z-o‘zini baholash va qoniqarsizlik tuyg‘usiga tushishlari mumkin. Bu esa, o‘z

[1] Anisov, A. Ijtimoiy tarmoqlar va jamiyat – Tashkent: Iqtisod-Moliya, 2020. – 320 bet.
[2] Salimova, M. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ruhiyatiga ta’siri – O‘zbekiston psixologiya jurnali, 2021, 2(4), 45-60 bet.

navbatida, ruhiy salomatlik muammolarini keltirib chiqaradi, xususan, depressiya va xavotir kabi psixologik kasalliklar ko‘paymoqda.[1]

Ikkinchidan, noto‘g‘ri ma'lumotlar va feyk yangiliklar masalasi ijtimoiy tarmoqlar tomonidan yuzaga kelgan eng jiddiy muammolardan biridir. Globallashuv tufayli axborot oqimi tezlashdi, ammo axborotlarning sifati sezilarli darajada pasaydi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalgan noto‘g‘ri ma’lumotlar jamiyatda yolg‘on tasavvurlarni yaratadi va bu ommaviy noroziliklar va ijtimoiy beqarorlikka olib kelishi mumkin. Ushbu muammo nafaqat ma'lumot iste'mol qiluvchilari, balki ma'lumot tarqatuvchilari uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, shaxsiy hayotga tahdid muammosi bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlarning yana bir salbiy tomoni hisoblanadi. Ko‘pgina foydalanuvchilar o‘zlarining shaxsiy ma'lumotlarini hech qanday cheklovlarsiz tarqatishmoqda, bu esa kiberhujumlar va maxfiylik huquqlarining buzilishiga olib keladi. Globallashuv va raqamli transformatsiya tufayli shaxsiy hayotning chegara chizig‘i tobora yo‘qolib bormoqda, bu esa jamiyatda salbiy oqibatlarga sabab bo‘lmoqda.

To‘rtinchidan, madaniy qadriyatlarning zaiflashishi jarayoni ham globallashuvning muhim bir jihati hisoblanadi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali global madaniyatning ta'siri ortib bormoqda, bu esa milliy madaniyat va qadriyatlarning asta-sekinlik bilan yo‘qolishiga sabab bo‘lmoqda. Milliy qadriyatlar o‘rniga jahon bo‘ylab keng tarqalgan madaniy odatlar, ko‘ngilochar kontent va turli xil trendlar o‘z o‘rnini egallamoqda.

Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlar jamiyatning psixologik, axborot va madaniy sohalariga sezilarli salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish uchun ijtimoiy tarmoqlar faoliyatini tartibga soluvchi yondashuvlar ishlab chiqilishi lozim, shuningdek, foydalanuvchilarni axborotdan ongli foydalanishga o‘rgatish ham muhim ahamiyatga ega.[2]

Globalizatsiya jarayonida ijtimoiy tarmoqlar jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylanib, odamlar o‘rtasida muloqot va axborot almashinuvi imkoniyatlarini kengaytirdi. Biroq, bu texnologik taraqqiyotning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda salbiy ta’sirlari ham mavjud. Xulosa sifatida aytish mumkinki, ijtimoiy tarmoqlar odamlar orasidagi real muloqotga zarar yetkazishi, yolg‘on ma’lumotlar tarqalishiga imkon yaratishi, yosh avlodning psixologik va ma’naviy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar orqali kuzatiladigan g‘oyalar, stereotiplar va noto‘g‘ri qadriyatlar jamiyatda turli ijtimoiy mojarolarni keltirib chiqarishi ehtimoli yuqori. Shu sababli, ijtimoiy tarmoqlarni oqilona va mas’uliyat bilan foydalanish, axborot xavfsizligini ta’minlash va yoshlarning virtual muhitda sog‘lom dunyoqarashni shakllantirishiga e’tibor qaratish global jarayonning muhim masalalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Castells, M. The Rise of the Network Society – Oxford: Wiley-Blackwell, 2010. – 442 bet.
2. Boyd, D., Ellison, N. B. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship – New York: Journal of Computer-Mediated Communication, 2007. – 210-230 bet.
3. Turkle, S. Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age – New York: Penguin Books, 2017. – 368 bet.
4. Giddens, A. Runaway World: How Globalisation is Reshaping Our Lives – London: Profile Books, 2002. – 208 bet.

[1] Qodirova, S. Ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta’sirlari va ularni kamaytirish usullari – O‘zbekiston jurnali, 2022, 1(7), 30-44 bet.

[2] Ijtimoiy tarmoqlar va global muammolar. (2022). Globalization and Social Networks. https://www.example.com/globalization-social-networks